

Större delen av följande text är hämtad ur Göran Jonassons rader om Kungsbacka i Bertil Söderbergs bok *"Från tornväktartid till modern räddningstjänst"*

Kungsbacka Kommuns brandförsvar

Som de flesta av landets städer hade även Kungsbacka drabbats av förödande bränder som mer eller mindre ödelagt stadsbebyggelsen. 1946 brann Kungsbacka stad och då blev inte mindre än 48 hus lågornas rov. Bland dessa var kyrkan, rådhuset, skolan, prästgården, apoteket, postkontoret, 18 handelslägenheter med förråd, fyra garverier och ett färgeri. Endast 14 hus stod kvar när branden var släckt.

Brandskyddet vid den här ödesdigra katastrofen ger en tidsbild av hur små möjligheter man hade att stoppa en utbruten brand som fått fäste i några hus.

Brandrullorna omfattade praktiskt taget hela stadens vuxna manliga befolkning. Materielen bestod av tre sprutor som betjänades av 5 strålförare, 19 slanghållare, 34 pumpare, 10 vattenkörare, 21 vattenbärare och 18 vattenösare. Vattnet hämtades från ån med hästanspända kärror.

Efter brandkatastrofen 1846 framfördes ett radikalt förslag om att flytta staden närmare fjorden. Nu blev det ju inte så utan Kungsbacka fick ligga kvar på sin gamla plats.

En ny stadsplan upprättades som gav staden bredare gator, rymligare torg och regelbunden kvartersindelning.

På 1870-talet förekom det ofta sprutmönstring och till dessa kallades stadens innevånare genom trummors ljud. Trumslagare tågade genom stadens gator, vanligtvis åtföljda av en lång svans av det uppväxande släktet, flickor såväl som pojkar.

Sprutmönstringen försiggick på torget, där det övades med slangföring och pumpning. 1871 var sprutkapaciteten 225 kannor i minuten, motsvarande 285 liter och så mycket mer kunde man inte åstadkomma utan en ångdriven spruta. Det var ett synnerligen omtyckt nöje för småpojarna att springa genom vattenstrålarna under höga rop om att få för sex styver dusch.

Stadsbranden i Kungsbacka 1846

Den 24 april 1846, omkring kl. halv 12 kvällen, fick nattvakten se eldslågor slå upp ur hökare Carl Petter Nilsson hus och skyndade bort till kyrkan för att slå larm. Alla rusade yrvakna upp och undrade vad som stod på.

Brandberedskapen var dålig. Tre slangsprutor, en större och två mindre betjänades av fem strålförare, 19 slanghållare, 34 pumpare, 21 vattenbärare, 18 vattenösare och 10 vattenkörare. Sammanlagt 107 personer vilket var gott och väl hela stadens manliga befolkning som kunde användas för brandbekämpning.

Branden gick inte att stoppa utan spred sig till gästgivare Meullers fastighet. Elden kastade sig vidare över till bagare Silfverstrands bakgård vid Norrgatan (ungefär nuv. Västergatan) och fick också fäste i de närmaste byggnaderna på Mellangatans (nuv. Storgatans) västra sida. Vinden vred sig något åt väster så elden vid Norrgatan dämpades men i stället ökade den uteder Mellangatan.

Vid Stora Strätet (nuv. Norra Torggatan) hoppades man kunna stoppa elden men snart stod hela detta kvarter i full brand med det

låga Rådhuset (Söderströmska fastigheten). Snart stod hela staden väster om Mellangatan i brand och ej heller gick den södra stadsdelen att räddas.

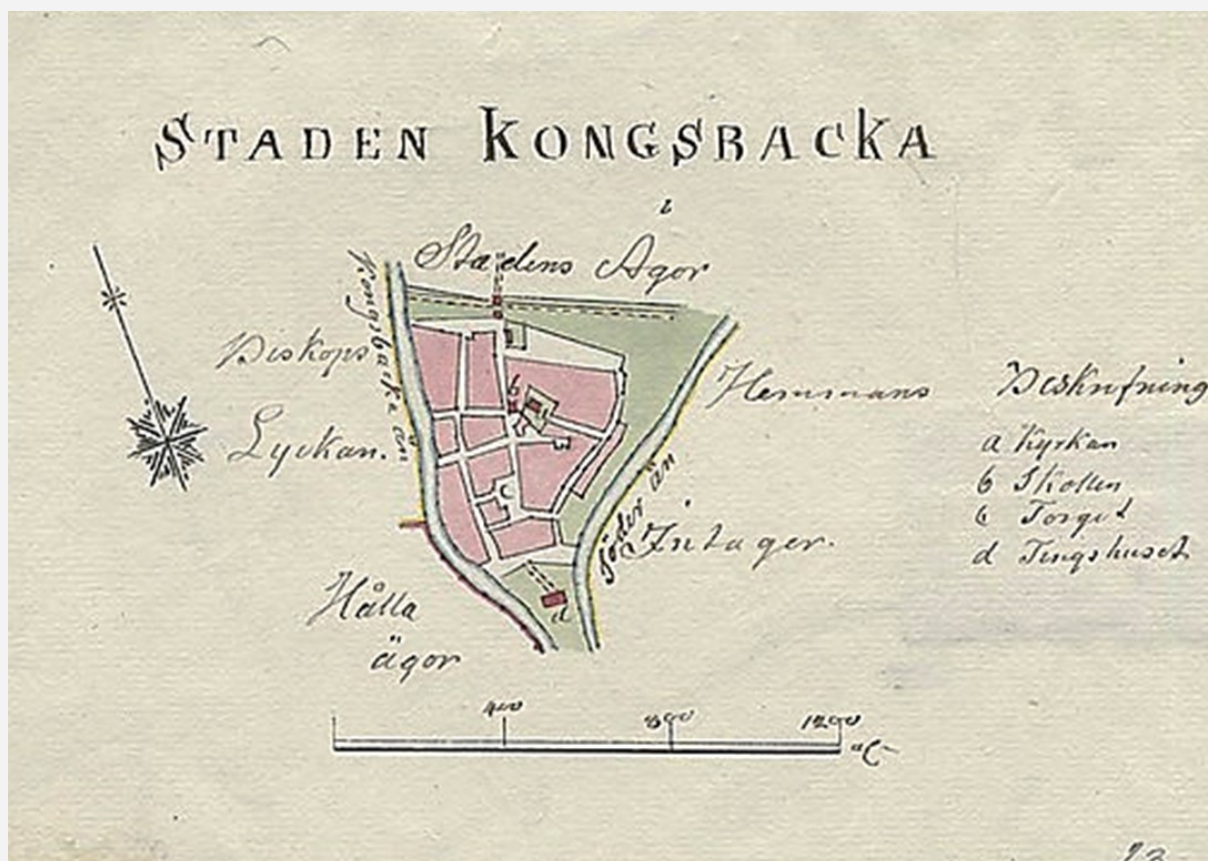
Kyrkan, i norra ändan av nuvarande torget och öster om Mellangatan och den stora eldhärden, antändes av brandflagor och stod snart helt i brand.

På Gåsevadsholms Slott hade man uppmärksammat branden och lastade den stora sprutan, ett större kar och några spänner på en flakvagn.

Bud kom också från Bissmarks gård och snabbt spändes vagnen för med ett par hästar och tre drängar följde med ner till staden.

Ytterligare en vagn sändes ned till staden med folk, spänner och ämbar. Tack vare denna hjälp räddades Bissmarkska fastigheten och tullhuset. Endast 10 å 12 fastigheter räddades.

Mer än 400 personer blev husvilla då 48 hus brann ner, bland dessa kyrkan, rådhuset, skolan, prästgården, apoteket, postkontoret, 18 handelslägenheter med förråd, fyra garverier och ett färgeri.

Kungälv Elitbrandkår utanför brandstationen år 1907. Brandchef var kemikaliehandlare Pehr Landin

Kungälv Elitbrandkår

1906 bildades Kungälv Elitbrandkår. Från början hade kåren 15 volontärer med en årslön på 15 kronor samt 1 krona per utryckning. Påföljande år installerades brandtelegraf med fem alarmeringsskåp och klockor hos brandmanskåren.

Det var idel kända män som ingick i elitbrandkåren. Dess förste chef var kemikaliehandlaren Pehr Landin, som fullföljde sin uppgift mycket samvetsgrant med bland annat gymnastik en gång i veckan och många övningar.

Under den mörka tiden på dygnet bevakades staden av nattvaktare – en ordning som bibehölls fram till 1928. På dagen svarade polisen för stadens bevakning.

Lördagen den 2 april 1927 inträffade en eldsvåda i Kooperativa handelsföreningens hus vid torget. Branden som började i en juvelerars verkstad spred sig snabbt och borgarbrandkåren hade ett styvt arbete med att släcka elden. Till sin hjälp hade man en styrka från Göteborgs brandkår.

Ny brandchef och förnyelse

1930 blev fanjunkaren Pontus Höglund utnämnd till brandchef efter rådman H.W Bergstrand.

Nu fick brandväsendet en viss förnyelse även materiellt. En mindre motorspruta inköptes, men någon brandbil som kunde dra den hade man inte.

För utryckningar utom staden skulle man därför anlita bilstationen för draghjälp av motorsprutan.

Om inte vattenledningen krånglade, så klarade man sig i innerstaden med brandposterna och de gamla slangkärrorna.

Som reservbrandkår reorganiserade Höglund den tidigare borgarbrandkåren, utrustad med de gamla brandsprutorna. Borgarbrandkåren upptog över 300 personer som vid brand kallades in "medelst klämtning i kyrkklockorna"

Brand i centrala Kungälv den 6 november 1946.
Foto från hembygdsföreningens arkiv

Svåraste branden sedan 1846

Natten mellan den 18 och 19 juni 1832 utbröt en brand i det gamla kroghuset "Sorgen" på Kyrkogatan 20.

Branden fick ett rasande förlopp och samtliga hus på tomten brann ned och angränsande byggnader skadades mer eller mindre. Nio affärer och ett bageri berördes och när det var som mest kritiskt, förberedde sig de som bodde längst bort i kvarteret att utrymma sina hem. Det var den svåraste branden i Kungälv sedan storbranden 1846.

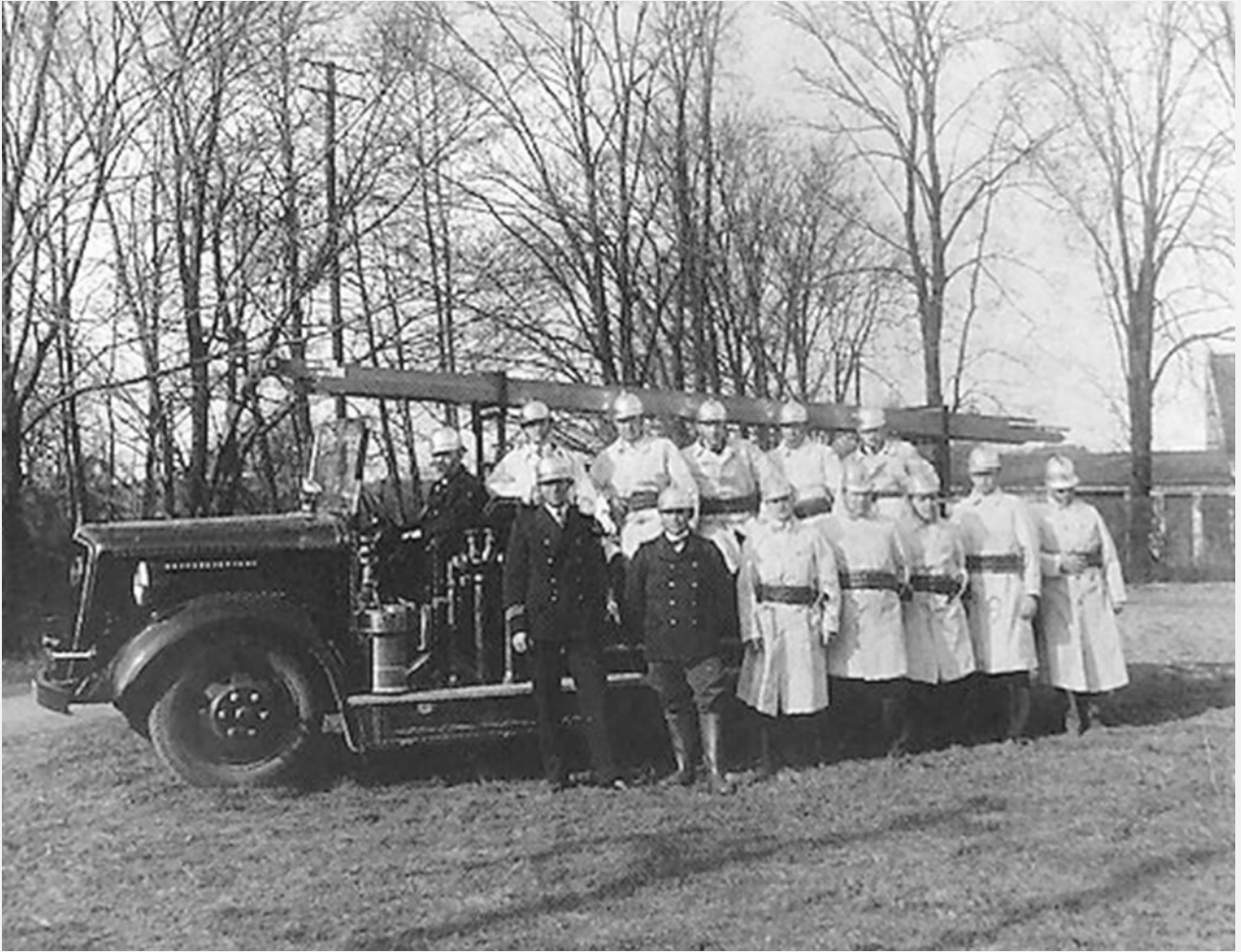
Norra Hallands veckoblad skildrade branden enligt följande:

" Branden upptäcktes vid tretiden på söndagsmorgonen av f.d. polisen och dåvarande mejeriägaren J.W. Ljungdahl, som hade sin mjölkaffär i ett intilliggande mindre affärshus och dessutom bodde med sin familj i ett tvåvåningshus på samma tomt. Det brann då också i det Ljungdahlska huset och det var med knapp nöd familjen lyckades sätta sig i säkerhet.

Brandkåren kom snabbt till platsen, men det visade sig omöjligt att rädda de gamla träbyggnaderna, och på en kort stund var husen ett flammande eldhav. Brandkåren fick inrikta sig på att rädda de intilliggande husen vid Norra Torggatan och Kyrkogatan. Bagarmästare Edvin Hanssons endast fem år gamla affärs- och bostadshus var starkt hotat men lyckligtvis utrustat med en präktig brandgavel, som stoppade elden. Däremot blev bageribyggnaden svårt skadad.

När det stod klart att den egna brandstyrkan ej skulle räcka till för att få elden under kontroll, rekvirerades hjälp från Göteborg, och därifrån anlände vid fyrtiden en brandbil med åtta man under befäl av brandkapten Grönvall...

Efter ett förtjänstfullt arbete av brandmännen var elden begränsad vid femtiden på morgonen."

Brandkåren år 1936 fotograferad vid den då nya brandbilen. Brandchef var Pontus Höglund och vice chef Johan Hyllner. Bilen är nu museibil.

Brandkåren firar 30-årsjubileum med ny brandbil

1936 firade Kungsbacka brandkår sitt 30-årsjubileum med en kortege genom staden. I täten gick två av veteranerna, Tor Hommerberg och Otto Almskog, med Brandcorpsens sotiga fana och den oljelykta på stång som medfördes vid nattliga utryckningar i äldre tider. Därefter följde sprutor, stegar och slangkärror samt kårens nya attiralj "den mekaniska stegen, som likt en raket sköts upp till skolans tredje våning"

Räddningsövningar med livlina, hopp i brandsegel och vattenstrålar upp i skyn illustrerade effektiviteten.

Så gjordes också vid en senare utryckning på kvällen till gamla Stadshotellet. Det tog exakt 5 minuter, och en minut därefter var slangledningen indragen i Nya spritbolagets före detta utminuteringslokal. Ingen i brandkåren hade i förväg fått vetskap om utryckningen, betonade övningsledningen.

Till jubileet inköptes en ny brandbil av fabrikat Volvo. Med en 75 hästkrafters motor gjorde den 70–80 km i timmen och hade plats för tio man. Därefter köpte brandkårens kamratförening en begagnad Hudson personbil, som medlemmarna byggde om till brandbil med plats för sju personer.

Heltidsanställda brandmän 1972

Övergång från deltidsanställda till heltidsanställda brandmän började i samband med att brandchef Tore Olsson kom till Kungsbacka den 1 januari 1972. Sedan har det anställts personal efterhand på dagtid fram till och med 1983.

1974 startade Kungsbacka med en ungdomsbrandkår, ett 15-tal ungdomar i åldrarna 15 till 18 år. Detta visade sig senare vara en utmärkt rekryteringskälla för blivande brandmän.

I och med att den nya brandstationen stod klar för inflyttning vid årsskiftet 1983–1984 övergick arbetstiden till delat dygn med befäl och två man. Efterhand ökade så styrkan till att vara 1 brandmästare, 1 brandförman och 4 brandmän.

Från och med 1 januari 1997 försvann Kungsbacka Räddningstjänst som en egen kår, eftersom man då ingick i förbund med Göteborg och Mölndals Räddningstjänst.

Större bränder i Kungsbacka

- 1846, 24 april** 48 hus nedbrunna och 400 personer husvilla.
- 1927, 2 april** Kooperativa handelsföreningens hus vid Torget
- 1932, 19 juni** 10-talet affärer eldhärjade vid Kyrkogatan.
- 1970, 22 april** Hammargrens Pyrotekniska AB, 9 personer omkomna
- 1974, 17 juni** Skogsbrand vid Ölmevalla, ca 20 kvadratkilometer
- 1974, 14 sept.** Brand i Höglunds Hörna (*Billhälls, vid torget*)
- 1976, 15 april** Åtta utvecklingsstörda barn omkom i brand i Onsala.

Nio personer omkom vid en explosion och brand i Hammargrens Pyrotekniska AB i Anneberg den 22 april 1970. Foto: Björn Tellow

*Den omfattande skogsbranden mellan Landa och Ölmevalla
sedd från E6:an vid middagstid den 17 juni 1974*